VRTEC TRNOVO

S. Antič, M. Garvas, D. Gobec, M. Kolar, N. Komljanc
ter vzgojitelji in vzgojiteljice Vrtca Trnovo

PEDAGOŠKA INOVACIJA

DIDAKTIČNI ZEMLJEVID

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

VRTEC TRNOVO

PEDAGOŠKA INOVACIJA

DIDAKTIČNI ZEMLJEVID

Avtorji priročnika

S. Antič, M. Garvas, D. Gobec, M. Kolar,
N. Komljanc ter vzgojitelji in vzgojiteljice Vrtca
Trnovo

Ljubljana, 2019

PEDAGOŠKA INOVACIJA
DIDAKTIČNI ZEMLJEVID (priročnik)

Avtorji: Suzana Antič, Mojca Garvas, Mojca Kolar, Dora Gobec, Natalija Komljanc ter vzgojitelji in vzgojiteljice Vrtca Trnovo

Konzulentka: Natalija Komljanc

Lektorica: Alenka Komljanc

Uredila in oblikovala: Renata Mrvar

Fotografije: Arhiv Vrtca Trnovo

Izdal: Vrtec Trnovo

1. Elektronska objava
Ljubljana, 2019

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=298424832
ISBN 978-961-94611-3-6 (pdf)

KAZALO

Predgovor 3
Mnenja 5
Pedagoško inoviranje v vrtcu 10
Pedagoška inovacija I : 13
PROJEKTNO DELO Z LUTKO (PDL) 13
Pedagoška inovacija II : 20
DIDAKTIČNI ZEMLJEVID 20
UpoRaba posodobitve - didaktičnega zemljevida 22
Pedagoška inovacija III : 28
IZVEDBENI KURIKULUM 28
Študija primera 35
Sklep 39
Terminološki kotiček 41
Uporabljeni, priporočeni viri 45

Predgovor

Priročnik je namenjen vzgojiteljem v vrtcih in učiteljem v nižjih razredih osnovne šole, ki jih zanima projektno delo z lutko, odkrivanje, raziskovanje in inoviranje učne prakse, formativno spremljanje, večplastni izvedbeni kurikulum ipd.

Projektno delo z lutko (PDL) je strategija izkustvenega, situacijskega, akcijskega in refleksivnega učenja otrok in vzgojiteljev. V našem vrtcu je projektno delo z lutko procesno, postopno načrtovan, izvajan in ovrednoten izvedbeni kurikulum vrtca, ki ga ustvarjamo strokovni in drugi delavci vrtca skupaj z otroci vseh starostnih skupin in njihovimi starši.

Z vidika potreb spremljanja in ovrednotenja PDL smo razvili inovativen pedagoški inštrument, ki smo ga poimenovali **'didaktični zemljevid'**. Pomeni nam urejeno, pregledno in učinkovito orodje za načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalvacijo vzgojno-izobraževalnega procesa in predstavlja 'inovacijo 4. nivoja'.

Uporabnost didaktičnega zemljevida prikazuje njegova notranja zgradba: je zemljevid posameznih etap, dejavnosti in zaposlitev, ki kaže, kako se aktivnosti umeščajo v konkretni projekt, v celoletno načrtovanje, v medsebojni odnos z dejavnostmi, njihovo zaporedje, katere so rdeče niti načrtovanja in vozlišča, kakšne so vsebinske in didaktične posebnosti načrtovanja ter kako se dejavnosti razporejajo v skladu z uravnoteženjem in harmonizacijo izvedbenega kurikuluma.

Didaktični zemljevid je hkrati instrument evalvacije uresničljivosti in uresničenosti projekta ter spodbuda in izhodišče za načrtovanje nadaljnjih projektov vrtca. (Dora Gobec, 2008)

Ta inventivni element inovacijskega projekta je rezultat večletnega razvojnega dela celotnega tima strokovnih delavcev Vrtca Trnovo, ki smo svoja znanja in spretnosti usmerjali v ustvarjanje svojske poti uresničevanja izvedbenega kurikula. Z zavedanjem pomembnosti in bogastva osebnostnih in strokovnih znanj ter kompetenc vsakega posameznika smo nabor vseh naših potencialov skozi leta smiselno usmerjali v ustvarjalno sodelovanje za uresničevanje pedagoškega inoviranja. Profesionalno smo napredovali skozi različne oblike učenja, ki smo jih razvijali na delovnem mestu: interni razvojni seminarji, sodelovalno učenje, učenje drug od drugega, kolegialno opazovanje, refleksije, intervizije, samostojno učenje, strokovne ekskurzije, ki jih izvajajo sodelavci idr. Še posebej smo gradili pristop timskega dela (raznovrstnost in vsebinska različnost timov), kjer vsi posamezniki aktivno in avtonomno participiramo glede na naše interese, znanja in sposobnosti. Vse omenjeno nam omogoča, da izvajamo vzgojno-izobraževalni proces sistematično, procesno naravnano in visoko osebnostno ter smo pri tem profesionalno motivirani.

Vsebina našega izvedbenega kurikuluma je večplastna, kar pomeni, da upoštevamo potrebe otrok, strokovnih delavcev, staršev, vizijo vzgojno-izobraževalne organizacije, bivalnega okolja, nacionalne standarde ter vidike globalnega učenja.

Mnenja

Dr. Natalija Komljanc (konzulentka): *Inovacijski projekt (IP) z naslovom Projektno delo z lutko (PDL)– učenje, raziskovanje in ustvarjanje otrok v vrtcu; inovacijski element – didaktični zemljevid vrtca Trnovo, nosilk projekta Mojce Zupan in Dore Gobec pod vodstvom ravnateljice ga. Suzane Antič predlagamo kot pedagoško invencijo - odkritje.*

Na osnovi večletnega pedagoškega raziskovanja vzgajanja z lutko in hkrati natančnega spremljanja učinkov je projektna skupina izdelala didaktično pomagalo – orodje – vodilo zase in ga ob rabi izboljšala do mere, da ga ponuja vsem zainteresiranim.

Didaktični zemljevid omogoča celovitejše in aktualno načrtovanje vzgoje in izobraževanja v vrtcu. Spremljanje in vrednotenje učinkov vpliva na ponovno (re)načrtovanje procesa učenja najmlajših oz. njihovih vzgojiteljev. Procesno načrtovanje je privedlo do sprememb načrtovanja izvedbenega kurikuluma vrtca, ki zaznava in upošteva potrebe otrok in sposobnosti vzgojiteljev, priložnosti kraja oz. okolja ter možnosti za optimalno izvajanje nacionalnega in globalnega kurikuluma.

Načrtovanje so sprejeli vsi dejavniki vzgoje in izobraževanja (predvsem otroci). Vsak se po svojih močeh oz. sposobnostih vključuje v vzgojni in izobraževalni proces ter prida svoj miselni vložek. Na tej osnovi spodbuja didaktični zemljevid stalno timsko sodelovanje, zadovoljevanje potreb in pričakovanj najmlajših kot tudi njihovih vzgojiteljev, inovativno povezovanje vsebin, ki se ponujajo otrokom kot učni magnet.

Didaktični zemljevid je preizkušala večja skupina vzgojiteljic in vzgojiteljev in ga dograjevala v smislu izboljšav (glej prilogo: didaktični zemljevid). Ne gre le za enostransko strukturno predlogo, ampak za računalniško podprto aplikacijo, ki omogoča vzgojitelju sprotno in stalno procesno načrtovanje, medsebojno sodelovanje in sovplivanje tima na vzgojno in izobraževalno delo v vrtcu. Omogoča natančnejše formativno spremljanje vzgoje in izobraževanja in hitre ter zanesljive medsebojne informacije.

Prav tako pa služi tudi kot aplikacija za oblikovanje poročila o didaktičnem prispevku vzgojiteljev in vzgojiteljic celotnega vrtca, ne nazadnje tudi za aktualiziranje vizije.

Uporaba didaktičnega zemljevida je spodbudila vzgojitelje in vzgojiteljice k razvojnemu samospremljanju - odkrivanju odgovorov na raziskovalni vprašanju: 1. Kako reagira otrok na spodbude vzgojitelja? in 2. Kako vzgojitelj vpliva na svoj profesionalni razvoj?

Vodstvu skupaj s strokovnimi delavci vrtca, staršem in njihovim otrokom želimo bogato vzgojo in izobraževanje že od otroštva dalje!

Helena Ina Rupnik (vzgojiteljica): *Didaktični zemljevid je orodje za učinkovito načrtovanje, izvajanje in spremljanje izvedbenega kurikuluma. Nudi okvir, v katerem je ogromno prostora za otrokove in vzgojiteljeve aktivnosti.*

Barbara Ham (starš): *Zelo mi je všeč, kako cel vrtec sodeluje in diha. So zelo ustvarjalni, kreativni in inovativni. Vsak ima svoje mesto in lahko prispeva k skupnemu cilju. To je zelo dragocena oblika dela za nas starše.*

Uvod

Domišljamo si (koren besede je misel, povezana z domišljijo, ki asociira na dom, ne na miš), da si želite nekaj svežega, novega, inovacijo. Ker prosto kombiniramo naše misli in predstave (kot SSKJ opisuje pojem domišljija), se vam jih bomo potrudili predstaviti in vas tako spodbuditi, da se jim posvetite.

Želimo, da uživate ob misli na inovativnost, ob branju naših idej, naj vas navdahnejo tako močno, da se marsičesa novega oprimete in morda celo kaj vročega skujete. Če imamo podobne misli in predstave, bomo veseli druženja z vami ob tem zapisu, ali pa živega druženja.

Posodabljanje je vse prepogosto suhoparno utrujanje, sploh, če se ga loti vodstvo na napačen način, ali če se v resnici niti ne želimo iz(po)boljšati. Tudi, če niso z nami kolegi - prijatelji, da bi našo idejo podprli in jo skupaj z nami živeli vsaj nekaj časa, dokler se v resnici ne zgodi, dozori in zvali. Obratno pa je posodabljanje lastnega dela lahko z(c)elo zanimivo, poživljajoče, pomlajujoče, igrivo, ustvarjalno.

Vas zanima, če smo imeli srečo? Smo. Z Doro Gobec, podpornim vodstvom v trdno povezani projektni skupini strokovnih delavk in ta v navezi z vsemi zaposlenimi in hodečimi v vrtec, vsi pa občasno podprti s konzulentko dr. Natalijo Komljanc. Ste nejeverni? Potem vas še bolj kot ostale vabimo, da se nam pridružite, pogledate, se zanimate in prepričate sami. Predstavili vam bomo tisto, na kar smo ponosni, na spoznano odkritje. Na poti trajnega - zanesljivega in smiselnega posodabljanja vzgoje v našem trnovskem vrtcu si želimo prijateljskih vezi.

Posodabljanje = pedagoško inoviranje

Običajno posodabljamo sami, malo po malo, a ko se nam zahoče več in bolje, potem se lotimo zadeve resno in odgovorno. V timu, projektni skupini, kjer si delimo medsebojno podporo; znanje in veselje ter srečo. Brez sreče ne gre, predvsem ne gre od rok oblikovanje cilja, ki nas vodi vse do novosti.

Inovacija je le takrat, kadar se napoveduje novost že v samem začetku, v ideji, v namenu. Inovacijski projekt je primerna oblika načrtovanja posodabljanja, saj nam daje dovolj časa in prostora za zorenje idej, za preizkušanje in takojšnjo povratno informiranje različnih dejavnikov o tem, ali ima pedagoška novost pozitiven vpliv, »sol« kot se temu reče.

Inovacijski projekti v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo so ena od oblik posodabljanja vzgoje in izobraževanja, ko lahko vzgojitelji načrtno in sistematično opazujemo in izboljšujemo svoje vzgajanje. Dajejo nam čas za premislek - refleksijo o tem, ali so z novimi pedagoškimi pristopi zares (zanesljivo in objektivno) dosežene izboljšave, kako jih doživljamo mi in tisti, ki so z nami, otroci seveda. Pozitivne spremembe naj bi prepoznavali vsi dejavniki v vzgoji in izobraževanju, ki naj bi bili proaktivni soudeleženci pri iskanju in razvoju pedagoške novosti. Pri tovrstnem posodabljanju niso izvzeti niti starši, ki imajo priložnost ne le spremljati razvoj njihovega otroka, odnose v socialni skupini, ki jo vodi vzgojitelj in vplive sreče njihovih otrok, ampak že kar neposredno vplivati na vsebino pedagoške novosti.

Inovacija pomeni »na novo«, a seveda «bolje« kot prej, torej hkrati učinkovito. Pomeni sicer pričakovano spremembo, ki jo uravnavajo vsi udeleženci v vzgoji in izobraževanju, istočasno pa so inovatorji vedno odprti za priložnosti v samem procesu odkrivanja novosti. To je veščina detektiva (detekcija v neposredni dejavnosti), prežeta z iskanjem in odkrivanjem.

Pedagoško inoviranje v vrtcu

V letih izvajanja projekta z naslovom Projektno delo z lutko smo otroci in zaposleni postali že pravi detektivi, pa ne le to, tudi režiserji, scenaristi, igralci, lutkarji, filmarji in seveda kritiki; (ah pomota) raje raziskovalci lastne prakse. Ob tem pa nikoli ne pozabimo biti odlični vzgojitelji, ki svoje delo ne načrtujemo, izvajamo in spremljamo zgolj stihijsko, pač pa se kot inovatorji predajamo procesu nastajanja novosti v spontanosti odkrivanja. Naš vrtec je tako vsak dan znotraj malce drugačen, zanimiv, neobičajen, nikomur dolgočasen, a vedno zanesljiv.

Pri našem delu nas usmerjajo raziskovalna vprašanja, ki jih z razvojem inovacije smiselno dopolnjujemo, nadgrajujemo, spreminjamo, prilagajamo. Med njimi najdemo tudi te: »Katere animacije sprožijo kompleksne situacije učenja in pedagoško interveniranje, da pri otroku sprožimo celovito mišljenje (delovanje)? Kakšna temeljna znanja potrebuje predšolski otrok in kakšno učenje je zanj smiselno?« Mi to pot naredimo skupaj z našo lutko, ki jo domislimo, izdelamo in animiramo vzgojitelji sami po pristopih našega projektnega dela z lutko. Lutka je lahko sprožilec vzgojne situacije, ki sproži otrokovo misel (razmišljanje) in posledično ravnanje (govor). Strokovni delavci na različne načine spremljamo in beležimo, kdaj pri otroku lutka sproži najdaljše (kompleksnejše) miselne procese oz. odzive. Pri tem nas zanima tudi, kaj sproža najbolj intenzivne miselne odzive otrok: »S čim doživimo kakovostno povratno informacijo otrok?« To za nas pomeni sprotno in stalno samoreguliranje (samouravnavanje) pedagoškega vplivanja, z reflektiranjem, kdaj smo najbolj učinkoviti v svojem vodenju, spodbujanju in kdaj je najbolj učinkovit otrok brez

naše intervencije.

Dva primera: V procesu vzgojne dejavnosti se je ena od vzgojiteljic ob koncu refleksije vprašala: »Kako naj iz otrok zvabim poezijo?« in druga: *»Kako najdem bližnje območje miselnega razvoja posameznega otroka v moji socialno-vzgojni (učni) skupini?«*, o katerem je učeno pisal že Vigotski (1977).

S samopregledovanjem (samoanalizo) na ta način strokovni delavci ugotavljajo, katere teorije učenja uporabljajo v pretežni meri in kako se na posamezne pristope učenja odzivajo starši ter njihovi otroci. Tako postaja vodenje procesa vzgoje in vodenje vzgojiteljevega učenja (vzgajanje) vedno bolj zavestno, živo (aktualno) in hkrati sistematično, saj si samorefleksije predstavljajo drug drugemu z namenom, da se sinhronizirajo (uskladijo med seboj), kot tudi z namenom, da se venomer izboljšujejo v svoji pedagoški praksi. Pri tem pa uporabljajo pedagoška načela, ki se priporočajo pri posodabljanju pedagoške prakse v okviru inovacijskih projektov Zavoda RS za šolstvo: 1. ustvarjamo, 2. posodabljamo, 3. sprejemamo ideje in jih uresničujemo, 4. povezujemo (se) med seboj, 5. širimo ideje in pedagoško novost, 6. izvajamo strategijo akcijskega raziskovanja, 7. raziskujemo lastno prakso, 8. vodstvo podpira inovacijo/e, 9. usmerjajo nas ravni razvoja novosti, 10. inovacijo podpira konzulent, 11. optimalno je sodelovanje tima, 12. usmerja nas raziskovalno vprašanje, 13. vodi nas cilj in 14. cilj je pedagoška novost.

Več o pedagoških načelih posodabljanja najdete na http://www.zrss.si/default.asp?rub=212 in izveste ob vključitvi v inovacijske projekte.

strokovni aktiv IP

načrtovanje zgodbe

Pedagoška inovacija I :

PROJEKTNO DELO Z LUTKO (PDL)

V procesu posodabljanja prakse smo s projektnim delom z lutko, s pomočjo metode akcijskega raziskovanja, razvijali pedagoška načela, ki se med seboj smiselno dopolnjujejo in jih vsakodnevno živimo (doživljamo):

1. **Timsko delo oz. medsebojno dopolnjevanje:** Vrtec deluje kot celota, s posameznimi ekspertnimi timi, vezanimi na celoletni projekt. So stalni in občasni, z namenom učenja drug od drugega, povezovanja, sodelovanja ter prehajanja odraslih in otrok iz dejavnosti v dejavnost. S tem zagotavljamo odprtost in pestrost pretoka komuniciranja.

2. **Prehajanje otrok in vzgojiteljev med skupinami:** Izvajamo vertikalno sodelovanje, povezovanje in napredovanje. V različnih raziskovalnih ateljejih upoštevamo močna področja osebnostnega razvoja otrok in odraslih. S tem je zagotovljena stalna možnost izbire dejavnosti otrok, raznolikost sodelovanja s sovrstniki in odraslimi. Otroci in strokovni delavci na ta način pridobivamo izkušnje z učenjem v pestrih socialnih interakcijah.

3. **Proaktivno sodelovanje s starši**, participiranje staršev, ki inventivno sodelujejo z oddelki: Vsi starši so preko intranetnih skupin informirani in vabljeni k izvedbi procesa vzgoje in izobraževanja v oddelkih vrtca. Starši se vključujejo v proces tako, da s svojim znanjem obogatijo življenje in delo v vrtcu. Prav tako so za kakovost vzgoje in izobraževanja pomembne njihove refleksije in druge oblike povratnih informacij o otrokovem doživljanju ter zadovoljstvu bivanja

v vrtcu. Predlogi, odzivi in vprašanja ter druge oblike komunikacije med starši samimi ter eksperti se ne le vrednoti, ampak se z njihovo pomočjo nenehno izboljšuje kakovost bivanja oz. učenja v vrtcu.

4. **Zavedanje poslanstva vzgoje** (stalne samorefleksije in dodatna strokovna izpopolnjevanja): Nenehno učenje in spremljanje teoretskih spoznanj o otrokovem razvoju zahteva budnost in sposobnost strokovnih delavcev, saj otroci ves čas sporočajo in nakazujejo svoje potrebe, želje in zahteve po osmišljenem učenju in raziskovanju. V ta namen strokovni delavci nenehno ozaveščamo pomembnost (samo)reflektiranja v ožjih in širših timih. Gre za uvid v izvedbeni proces posameznih dejavnosti in otrokovega odzivanja, vključevanja, učenja, ravnanja in njihovih medsebojnih interakcij. Za strokovno in subtilno refleksijo je potrebno nenehno izobraževanje, izpopolnjevanje in izmenjavanje medsebojnih izkušenj in znanj, kar je v našem vrtcu stalna praksa.

5. **Odkrivanje – inventiranje in inoviranje**: V inoviranje kot način razmišljanja in delovanja vseh zaposlenih v našem vrtcu nas vodijo potrebe in zahteve otrok, pričakovanja njihovih staršev ter težnje strokovnih delavcev po osebni, strokovni in socialni rasti. Odzivamo se tudi na zahteve širšega družbenega okolja, ki se nenehno spreminjajo.

6. **Integriranje oz. povezovanje** - po vsebini in profilih strokovnih delavcev: To je vezano na projektno delo z lutko (PDL), ki se s svojo zgodbo, oblikovano na nivoju vrtca, skozi načrtovane didaktične enote posameznih etap, razprostre po vsej vertikali in horizontali. Izbor vsebin je skladen s sposobnostmi in zmožnostmi otrok v posameznem

razvojnem obdobju, pri čemer obstaja odprta možnost za prehajanje, navduševanje in povezovanje med vsebinami in otroci. Strokovni delavci v okviru raznovrstnih timov razvijamo svoja močna področja - multidisciplinarni tim zaposlenih (socialni delavec, biolog, profesor športne vzgoje, multimedija, plesni pedagog ipd). Prepletamo in povezujemo širino in različnost strokovnih predznanj ter tako bogatimo otrokovo samostojno odkrivanje in ustvarjanje, saj mu nudimo različne poglede na življenje, podpiramo raznotere stile učenja, odkrivanja in spoznavanja sveta.

7. **Odprti skriti kurikulum** - kot podpora subjektivni teoriji: S PDL-jem smo oblikovali odprto socialno okolje ter inovativne možnosti za spremenjeno načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje vseh vzgojno-izobraževalnih procesov, ki se dogajajo v vrtcu. Med drugim smo želeli zmanjšati vpliv prisotnih elementov prikritega kurikuluma. Z medsebojnim učenjem in dodatnim usposabljanjem vplivamo na zmanjšanje delovanja t.i. subjektivnih teorij, ki jih človek doživlja kot stalni proces družbenega sobivanja.

8. **Socialna komunikacijska mreža** - jasnost in točnost medsebojnega komuniciranja: Z vidika organizacije dela in vsebine izvedbenega kurikuluma smo oblikovali princip sodelovanja in povezovanja vseh akterjev. Komunikacijsko omrežje smo razvijali postopoma, glede na zmožnosti in znanja. Zgradili smo intranetno zvezo zaposlenih v vrtcu, med skupinami v posameznih oddelkih, med starši in strokovnimi delavci. Odprli smo internetno oz. spletno stran vrtca. Uporabljamo pedagoške mape oddelkov, študijske mape, predstavitve dejavnosti otroka na CD-jih, organiziramo neformalna srečanja in podobno. Bistveni namen tovrstnega mreženja je zagotavljanje nenehne

dostopnosti do staršev otrok, ko naspotrebujejo iz različnih razlogov.

9. **Otroci so jedro vzgojno-izobraževalnega procesa**: Izvedbeni kurikulum je oblikovan in naravnan tako, da ga otrok in vzgojitelj ustvarjata skupaj. Otroci in vzgojitelj predlagajo, spreminjajo, dopolnjujejo, odkrivajo, sprašujejo in se odzivajo na zahteve okolja, v katerem delujejo in se razvijajo.

10. **Otroci so spoštovani** - naš moto oz. vodilo Vrtca Trnovo je: »Otroci so videni (opaženi), slišani in spoštovani«. Spoštovanje zagotavljamo z odprto komunikacijo, zgledom, etičnim odnosom, podprtimi s sodobnimi teorijami učenja, ki upoštevajo potrebe in pričakovanja otrok, staršev in vzgojitelja.

Vpliv zgodbe na proces posodabljanja

Akademski princip učenja smo zamenjali za neposredno sodelovanje - sobivanje vzgojitelja z otrokom, ki naroča tempo (samo)vzgoje, (samo)razvoja. Otrok je osrednja oseba v vzgojno-izobraževalnem procesu, lutka pa močno motivacijsko sredstvo, sprožilec učne aktivnosti in otrokov prijatelj. Vzgojitelj, ki lutko animira (vodi), močne čustvene situacije uporabi kot priložnosti za otrokovo učenje, samoobvladovanje, samoaktualizacijo, samoudejanjanje in samouresničevanje.

Dinamika komunikacije, doživljanja je izjemna. Dogaja se zgodba. Zgodba je zgodba vseh časov in hkrati resničnost (aktualnost), ki se spreminja, prilagaja, preverja, preizkuša, ugotavlja, naravnava, ustvarja v skladu s potrebami in pričakovanji otrok in vzgojitelja, ki sta v intenzivnem dialogu,

intenzivni večsmerni komunikaciji. Zgodba se dogaja in hkrati ustvarja. Zgodba daje človeku možnost izmišljanja in povezovanja z resničnim dogodkom.

animacija lutke - režiser Ferdo

Domišljijo in resničnost zgodba poveže v eno, v celoto. Omogoča smiselno sledenje dogodkov v nekem (literarnem) delu, omogoča pripoved. S pedagoškega vidika zgodba pomeni priložnosti za osebne izkušnje in skupna dejanja ob možni in spodbujeni uporabi domišljije oz. sposobnosti za ustvarjanje. Možgani zgodbo predelajo popolnoma drugače kot predelajo (s?)prejeto pravilo, navodilo, razlago, pojasnilo. Zgodba omogoča oblikovanje s premislekom in hkrati ustvarjanjem tistega, česar v resničnosti morda še ni, ne obstaja ali ne vemo, da obstaja. Je (za nas) novo - invencija.

Zgodba sama po sebi je sredstvo za doseganje načrtovanih ciljev. Hkrati je zgodba tista, ki nenehno motivira, tako zunanje kot notranje, otroka in vzgojitelja. Z metodo akcijskega raziskovanja se nenehno ustvarja monolog,

dialog, polilog. Pomemben vidik za otrokov razvoj je, da otrok ves čas ve, kaj se dogaja, na kaj/r ima vpliv, kaj/r lahko spreminja, ustvarja. Lutka ga čustveno pritegne, ker je otrokov prijatelj. Pozitivna samopodoba spodbuja otrokov samorazvoj in tudi kompetenčnost, ki jo otrok pridobiva skozi izkustveno učenje, na njemu privlačen način. Otrok ve, da je on (naj)pomembnejši igralec v svoji življenjski učni zgodbi. To opolnomočenje daje otroku zagon, ga motivira za aktivno (so)delovanje. Otroku so dane možnosti preigravanja v različnih učnih situacijah, ki vplivajo na oblikovanje osebnega stila učenja oz. prilagajanja na življenjske izzive.

Celoletno zgodbo razvija celoletna motiviranost otroka za igro, odkrivanje in raziskovanje. Prav otroški motivi in volja so vzgojitelju rdeča nit oz. izziv za širjenje njegovega strokovnega zornega kota in teženje po (so)ustvarjanju s celotnim strokovnim timom. Ustvarjena zgodba je na ta način (povratno) za otroke izjemno zanimiv tematski izziv.

Zgodba je magnet za izkustveno učenje. Običajno ima tri faze (enote). Tako smo izvedli 1. Predstavitev mesta Ljubljana v srednjem veku in danes - projekt »Kralj Matjaž in Alenčica«, 2. Vesolje - projekt »Traja«, 3. Ljubljansko barje - projekt »Škratovilka Minu«, 4. Popotovanje po različnih deželah - projekt »Pomorščak Karlo«, 5. Razvijanje spretnosti na področju tehnike in tehnologije - projekt »Pastir Cene in njegova Jagoda«.

»Zgodba je povezovala tradicijo z novodobnim življenjem. Vodila nas je k odkrivanju človeške zgodovine, tradicije, običajev, kulinarike, načinov komunikacije in sporočanja. Povezovali smo jih z znanimi vsebinami in jih nadgrajevali«, meni vzgojiteljica T.P.

»Otroci prek glasbe razvijajo domišljijo, razvijajo se predstave, spodbuja se inventivnost, kritično mišljenje in kreativnost. Če ob glasbi nastopi lutka, ki v okviru projekta predstavi svojo zgodbo in problem, otrok glasbo doživlja drugače. S tem, ko lutka predstavi svoj problem in zaprosi otroke za pomoč, sproži v otrocih proces empatičnega vživljanja. S tem nagovori otrokovo čutno in čustveno doživljanje.«, meni vzgojiteljica K.S.

»Vsi vzgojitelji prek lutke ves čas nosimo delček otroka v sebi in ga negujemo.«, pravi vzgojiteljica K.V.

Tematske zgodbe imajo izjemno močan vpliv na celotno klimo Vrtca Trnovo. Vplivajo na organiziranje vzgojno-izobraževalnega procesa oz. na strokovno delo in sodelovanje strokovnih delavcev - med seboj, z vodstvom, eksperti, starši in ne le otroci. Spodbujajo splošno raziskovalno vprašanje: »Kako strokovnim delavcem omogočiti živ profesionalni razvoj? »Kako vzpostaviti učenje drug od drugega in drug drugemu?« Izžarevajo humor in veselje, srečo in radost, ki se kažejo v odzivih ljudi, pri njihovem učenju, vzgoji in življenju.

In misel, misli vseh nas, ki so med seboj povezane, so rodile (ustvarile) pedagoški cilj in ta inovacijo - pedagoško novost, imenovano: **»didaktični zemljevid«**.

Pedagoška inovacija II :

DIDAKTIČNI ZEMLJEVID

Projektna skupina inovacijskega projekta Zavoda RS za šolstvo je v letu 2012/13 skupaj z Doro Gobec in konzulentko ZRSŠ dr. Natalijo Komljanc razvila, preizkusila in ovrednotila didaktični instrument PDL – didaktični zemljevid, ki strokovno opredeljuje in osmišlja celovito načrtovanje, izvajanje in evalviranje izvedbenega kurikuluma.

V njem je razvidna struktura projekta: temeljno izkustveno učenje otroka ter njegova pomembna participacija v procesu načrtovanja, potek in proces dejavnosti otrokovega raziskovanja in raziskovanja vzgojitelja: "Kaj so v konkretnem projektu pridobili otroci, kaj vzgojitelji?" in "Kakšni so bili vplivi drugih dejavnikov?" (kontekst učenja, vloga staršev, socialne interakcije).

Še posebej nam je dragocena samorefleksija strokovnih delavcev, ko razmišljajo o funkcionalnosti tega didaktičnega o(g)rodja glede na to, kako vzgojitelj razkriva in ozavešča svoj osebni in profesionalni razvoj ter odnos do otroka in kako se otrok odziva na pobude ter podporo vzgojitelja.

Didaktični zemljevid je novost, rezultat iskanja poti spremljanja vzgojno-izobraževalnega procesa in ugotavljanja njegovih učinkov. Je strategija, pomagalo strokovnemu delavcu, ki mu je pri roki in pri (v) glavi, ko v akcijskem izvajanju vzgoje in izobraževanja odgovorno razmišlja o poti do cilja in o cilju samem.

Popolnoma logično se nam zdi, da preden gremo na potovanje, ali ko se odločamo za večje delo, stroške, večje življenjske spremembe, nakupe, da se na ta življenjska potovanja pripravimo optimalno. Pri vzgoji pa se pogosto oprijemamo stihijskih odločitev, celo naključnih reakcij. Didaktični zemljevid je tisti, ki nam pomaga smiselno in sistematično voditi spremljanje razvoja otrok, strokovnih delavcev in izvedbenega kurikuluma.

Formativno spremljanje ima veliko definicij. V našem primeru gre za obliko spremljanja vpliva, odziva in medsebojnega povratnega informiranja, pedagoškega komuniciranja, rabe situacijskega učenja in drugih oblik učenja otrok ter strokovnih delavcev. Formativno spremljanje ni le občasno preverjanje, »čekiranje«, ampak premišljeno načrtovanje dejavnosti z razlogom na osnovi situacij, spodbud, potreb in pričakovanj udeležencev vzgoje in izobraževanja, kjer so upoštevana predznanja, potrebe in interesi. Velik poudarek v procesu formativnega spremljanja je na soglasju pri oblikovanju namena učenja, definiranju osebnega in skupnega cilja učenja. Veliko pozornosti je namenjeno metodam učenja in opazovanju stila učenja. Vsebina pa je (postaja in ostaja) učni magnet, ki otroka ravno prav vznemiri, da ga pritegne, aktivira in da vzdržuje napetost vse dokler ne doseže želenega cilja. Strokovni delavec osmišlja in povezuje aktivnosti in rezultate v smiselne nove učne oz. vzgojne grozde (povezave, odnose, relacije), išče podatke o napredku, izbira komentarje in spodbude, da proces učenja teče nemoteno do cilja. Spodbuja (samo)refleksije in išče informacije, podatke o uspešnem vodenju in učenju, spodbuja otroka k zbiranju najboljših virov in dokazov, da zmore, zna, razvija, rabi, daje in deli. Vsi se veselijo zanimivih portfeljev, ki niso le album veselih uric v

vrtcu, ampak prikazujejo resničen razvoj, osebno rast, napredek, ki se ga veselijo starši in vzgojitelji, in na katerega je ponosen otrok, da mu samozavest utira nove priložnosti. Portfelj postaja dnevnik življenja in hkrati nova oblika načrtovanja ustvarjanja ter reševanja življenjskih izzivov.

UpoRaba posodobitve - didaktičnega zemljevida

Didaktični zemljevid je namenjen celotni organizaciji (vsem strokovnim delavcem vrtca in vodstvu) za spremljanje izvajanja programa vrtca in vsakemu strokovnemu delavcu, ki načrtuje v skladu z vrtčevskim še svoj izvedbeni kurikulum. Didaktična zgodba (v našem primeru tudi literarna zgodba) ima svoj tok, svoj čas, zato didaktični zemljevid upošteva časovnico v treh (lahko je več ali manj, po potrebi) časovnih obdobjih učenja - vzgajanja. Časovnica se oblikuje glede na razvoj vsebine didaktične zgodbe. Ta pa se razvija v skladu z metodologijo (samo)regulacije, s pomočjo samostojnega, avtonomnega samoreguliranja, za katerega je odgovoren vsak posamezni vzgojitelj za celotno socialno skupino otrok. Tako se ne dogajajo (le) naključja, ampak premišljeno pisanje zgodbe, žive, resnične, učne zgodbe, ki jo sestavljajo bolj ali manj, vede ali nevede, vzgojitelji in njihovi otroci. Načrtovanje je torej posledica dejstev in vzrok potreb. Vsak načrt imenuje temo in vsebino (vsebinske enote). Slednji sta oblikovani na osnovi zbranih dejstev in definirani – opredeljeni v logičnem (realnem) raziskovalnem vprašanju, ki sledi našim mislim. Raziskovalno vprašanje ni le dober vodnik v določanju strategije vzgoje, ampak zariše – oblikuje - tudi naš cilj – prihodnost učne poti. Cilj ne opredeljuje le rezultata, pač pa nakazuje tudi metodično pot, izpostavi

možnosti za spremljanje oz. preverjanje meril uspešnosti doseganja cilja in ne nazadnje, narekuje učne vire, materiale ter oblikovanje učnega okolja. Učno okolje ni le prostor, je tudi filozofija dela, so konkretne akcije v prostoru, da se misel prebudi. Vzgojitelj ni klasični predavatelj, niti animator oz. lutkar, ampak strateg, ki natančno predvidi dogodke, zato oblikuje vzgojni scenarij, a hkrati pusti prostor in čas v načrtu ter samem vzgajanju za vnašanje reakcij, ki se dogajajo v neposredni – resnični učni zgodbi. Vzgojitelj predvidi, premisli in načrtuje tudi možne alternative, da se smiselno in učinkovito odziva na sporočila, reakcije otrok.

Če si za na pot bolj opremljen kot sicer, te lahko preseneti manj nepričakovanih scen. Pomemben (osrednji) del didaktične zgodbe je sam proces (procesnega) izvajanja vzgojne/nih dejavnosti. Opremljen je z aktivnostmi raziskovanja (odkrivanja) in z ustvarjalnostjo (otrok in vzgojitelja ter drugih akterjev v procesu). Vzgojitelj v ustvarjalnem procesu odkrivanja in/oz. razvoja usmerja pozornost nase, na otroka, na metode in stile vzgoje, na vire ter materiale in celotno učno - vzgojno okolje. Pozornost je usmerjena na celoto oz. na veliko sliko dogajanja in medsebojnega vplivanja ter hkrati tudi na specifiko, specialnosti v procesu prilagajanja. Prav zaradi kompleksnosti, dinamičnosti, odprtosti in tolerantnosti ni vseeno, kako izvajamo vzgojnoizobraževalni proces. Smiselno je spremljati in hkrati zbirati podatke o kakovosti učenja, ki je ves čas živ proces, spreminjajoč se, saj raznotere, različne povratne informacije, zbrane in dokazane tvorijo pogonsko silo – energijo, vir pogona procesa vzgoje in izobraževanja otrok s strokovnim delavcem, starši in drugimi v okolju. V tem smislu niso le dobrodošla vsa naša čutila, ampak tudi vsi zunanji detektorji, ki pomagajo pri

natančnem zbiranju, odbiranju, sortiranju in odločanju o poteku procesa učenja. To je aktivna banka podatkov, ki je s pomočjo samoregulativnih mehanizmov v naših možganih ustvarjena in vodena.

Akcijsko raziskovanje namenja pri zbiranju podatkov veliko pozornost njihovemu opazovanju skozi prizmo treh pogledov - triangulacijo - naenkrat, obenem, da bi se med seboj pokriti podatki v presečni množici izkazali kot tisti najbolj verodostojni podatki, ki jim je verjeti in ki jih je smiselno uporabiti v nadaljnjem procesu, saj se je potrebno iz obilice aktivnosti opredeliti v prihodnje v en sam cilj. Samorefleksije in skupne refleksije na vseh ravneh delovanja vzgoje v vrtcu so torej vir pogona zaganjanja procesa učenja, zato ni vseeno, kako jih izvedemo in primerjamo s podatki pridobljenimi neposredno v vzgojni oz. pedagoški akciji. Ni dovolj, da reflektiramo neposredna dogajanja, pač pa tudi dolgoročne vplive, možne posodobitve - inovacije v procesu vzgoje in izobraževanja, ki nam nakažejo pravočasne (aktualne), zanimive in neizmišljene potrebe posodobitev didaktike vzgoje in izobraževanja. To pomeni, da nam didaktični zemljevid izlušči in nakaže možne in smiselne ter nujne poti samoizboljševanja vizije vzgoje in izobraževanja, didaktične posodobitve z vidika organizacije in vodenja procesa učenja. Vedno je dobro ohraniti tudi vire, ki so se izkazali za uspešne in rezervne vire, ki nam lahko pridejo prav.

Če je vse predvideno, pretehtano, potem gremo veliko lažje na zahtevno pot ob tem, da se zavedamo, da določenih okoliščin ne moremo predvideti vnaprej, in da jih bomo morali reševati kot izzive na licu mesta, sredi aktivnosti. Intervenirati. Takrat bomo uporabili izkušnje celotnega tima

(skupine). Na pot gremo z dobrim počutjem, kot da gremo na praznovanje, ki smo ga dobro pripravili - organizirali. Kadar se dobro počutimo, naši možgani ubirajo druge asociativne poti, izrabljajo drugačne električne in kemične snovi ter tako privedejo rezultat dejavnosti do drugačnega cilja, kot če nas pesti jeza, strah, nezainteresiranost. Didaktični zemljevid omogoča, da praznuje vsak in vsi z njim, da doživimo uspeh, srečo, radost in predvsem, da si še želimo učenja. Ni pomembno le dobro počutje otrok, pač pa tudi vzgojitelja, saj je od njegovega počutja v veliki meri odvisno počutje otrok – odzivanje otrok (otrokovih možganov). Saj veste, zgled vabi.

To je osnova, poleg tega pa je potrebno obvladati celotno situacijsko učenje, dobro opazovanje, spremljanje oz. detektiranje potreb in pričakovanj otrok, vzgojitelja ter okolja oz. situacije. Vse skupaj narekuje smiseln vzgojni proces, ne umeten ali samo stihijski, načrtovan le od zunaj - neodvisno od resnične skupine otrok in resničnega vzgojitelja. Revščina obvladovanja situacijskega učenja in slabotno spremljanje lahko pogosto ustavita naravni tok procesa učenja, zato ni vseeno, po kateri poti nastaja izvedbeni kurikulum.

»Vzgojitelj in dobra ekipa za dobro počutje v organizaciji potrebujemo dobro in učinkovito vodenje, inovativno naravnano kulturo vrtca, učenje in izobraževanje celotnega strokovnega kolektiva in dobro medsebojno sodelovanje. Enako vodilo, kot ga imamo pri otroku, velja tudi za vse zaposlene, da je viden, slišan in spoštovan. Vsak od nas je svoj univerzum, ki ob dobrih pogojih in skrbi participira najboljše kar ima, tako na osebnem, kot profesionalnem nivoju. Skrb za posameznika je nenapisana vrednota vrtca,

zadovoljni posamezniki pa tvorijo zadovoljno harmonizirano skupino, ki žarči in spodbuja vse akterje vrtca«, meni projektni razvojni tim.

»Z razvojem inovativnega elementa – didaktičnega zemljevida - smo pridobili orodje, ki strokovnim delavcem omogoča strokovno bolj kompetentno in celovito načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje vzgojno-izobraževalnega procesa z vidika napredovanja in razvoja otrok, strokovnih delavcev in samega projektnega dela z lutko (PDL). Tako strokovnim delavcem kot tudi vodstvu nudi vpogled v proces načrtovanja, izvajanja in vrednotenja rezultatov«, dodaja projektna skupina.

Slika: didaktični zemljevid (navodila za uporabo najdete na http://www.vrtectrnovo.si/projekti.html)

LITERARNA ZGODBA	ČASOVNICA	AKCIJSKI KROG	DIDAKTIČNA ZGODBA
predetapa		**NAČRTOVANJE**	TEMA VZGOJITELJEVEGA IN OTROKOVEGA NAČRTOVANJA
			DIDAKTIČNE ENOTE - VSEBINE
			RAZISKOVALNA VPRAŠANJA
1. etapa			PODROČJE KURIKULUMA
			HIPOTEZE, CILJI
			MATERIALI, SPODBUDNO OKOLJE
		PROCES IZVEDBE	AKTIVNOSTI RAZISKOVANJA IN USTVARJANJA Z VIDIKA:
2. etapa			OTROKA
			VSEBINE
			METOD
			VIROV
		SPREMLJANJE IN ZBIRANJE PODATKOV	IZDELKI
			RAZLIČNE OBLIKE ZBIRANJA POVRATNIH INFORMACIJ - triangulacija
			ANEKDOTSKI ZAPISI
3. etapa			REZULTATI
			PODATKI
			FOTOGRAFIJE, VIDEO
			OTROK, STARŠ, VZGOJITELJ
			SAMOREFLEKSIJA
			PRISPEVEK K SKUPNI DOKUMENTACIJI
			VIRI

Pedagoška inovacija III :

IZVEDBENI KURIKULUM

Kurikulum je pojem, ki opisuje potek dela, torej načrt učenja. Načrt poteka dela je lahko en. Ta se začne in konča z eno zgodbo, ki ima začetek - uvod, jedro in konec zgodbe. Lahko pa je nenehen, trajen načrt, ki se smiselno razvija kot nadaljevanka, procesni načrt z vso smiselno dinamiko učenja. Procesni izvedbeni kurikulum brez didaktičnega zemljevida ni nujno živ, akcijski, dinamičen, odprt, predvsem pa ni nujno smiseln. Torej je didaktični zemljevid bistvena, ključna inovacija, element premika iz epizodne zgodbe v nadaljevanko, smiselno za vse učeče se.

Načrt je lahko skromen, če menimo, da bomo uporabili le to, kar imamo in vemo, tako iz glave. Lahko pa je bogatejši, ki omogoča več in zanimivejše izkušnje. Če je cilj okleščen, neživljenjsko oblikovan kot dogovor, pravilo, potem ne daje optimalnih možnosti za raziskovanje, odkrivanje, reflektiranje, ampak le za mehanično učenje in ponavljanje slišanega. Načrt, narejen kot večplastni (večslojni) kurikulum omogoča več uvidov (vpogledov).

»Večslojnost načrtovanja PDL pomeni odprt sistem učenja, ki medsebojno prepleta in povezuje soodvisne nivoje: 1. narativni nivo (pripovedni): lutka in njena zgodba kot predstavitev umetnosti, 2. tematski nivo: teme za otrokovo raziskovanje in 3. nivo otrokovih dejavnosti: izkustveni, izvedbeni nivo temeljnega učenja«, izpostavlja razvojni tim.

(Na)vodilo za posodabljanje kurikuluma

Morda vas je zamikalo, da bi tudi vi poskusili drugače načrtovati, izvajati, spremljati in vrednotiti vzgojno-izobraževalni proces učenja z otroki in s kolegi. V ta namen vam ponujamo preprosto vodilo (vodič), kako se tega lotiti in kako novost živeti.

Izhajamo iz organizacije, vrtca (šole) kot odprtega učnega okolja z vizijo, strategijo in poslanstvom vzgojitelja oz. filozofijo vzgoje in izobraževanja. Vsi ti osnovni organizacijski elementi se med seboj smiselno podpirajo in dopolnjujejo, hkrati pa imajo tudi moč samoizboljševanja, samoobnavljanja.

Tako kot vsaka organizacija ima tudi naš vrtec jasno postavljeno vizijo, kaj želi doseči. Vizija vrtca se skozi leta dopolnjuje v smeri spremljanja novih teoretskih spoznanj o otrokovem razvoju in doseženih razvojnih naravnanosti vrtca na ravni izvedbenega kurikuluma.

Nenehno formativno spremljanje z refleksijami vrtcu odpira pot za nadaljnje kakovostno izvajanje predšolske vzgoje in prakse. V tem delu vizija predstavlja konstanto v časovnici, okvir, znotraj katerega nam tempo, ritem in vsebine nakazujejo in narekujejo otroci, strokovni delavci, starši in okolje.

Vizijo (do)živimo v skupni kreaciji, ki jo razvijamo v varnem, odprtem, spodbudnem in prijetnem okolju, kjer vsi, otroci, vodstvo in strokovni tim ter starši živimo drug z drugim in se učimo drug od drugega.

viteške igre

Glede na to, da je kurikulum za vrtce odprt, fleksibilen nacionalni dokument, daje nedvomno možnost vsakemu vrtcu, da ustvarja in posodablja svoj vzgojni koncept in okvirni vzgojni načrt. Koncept in načrt sta vzporedna tretjemu dokumentu, učnemu načrtu. Vse skupaj je povezana celota za samostojno iskanje najprimernejše strategije samorazvoja. V trnovskem vrtcu smo se spraševali: »Katera orodja potrebujeta otrok in vzgojitelj za razvoj osebnih strategij in kompetenc, skladnimi z njunim osebnim razvojem?«

Vodstvo vzgojno-izobraževalne organizacije vpliva na oblikovanje omenjenih dokumentov in pogojev za izvedbo pedagoškega dela. Zagotavlja ustvarjalno in inovativno ter odprto učno okolje, v katerem se lahko izkaže celotna ekipa strokovnih delavcev. Vodja s svojimi strokovnimi delavci vliva energijo - energetizira sodelavce, da (lahko) svoj elan usmerjajo k želenemu cilju. Vodstvo skupaj s strokovnimi sodelavci nenehno spodbuja izvirnost oz. ustvarjalnost, katere učinki se zlijejo v skupno - timsko profesionalnost, originalnost. Vrtčevsko inovativno sodelovanje v vseživljenjskem učenju nam pomeni konstanto.

Zavedanje avtonomije ustvarja pogoje tako za zaposlene kot za otroke in njihove starše, ustvarja spodbudno učno okolje; zaupljivo, podporno, odprto, kjer lahko vsi skupaj in vsak zase sledimo skupnim ciljem in kreacijam. Zadovoljstvo ob dosežkih pa je močan motiv za predano delo, kjer je vsak od kolegov viden, slišan in spoštovan.

Na tej osnovi se oblikuje več in enoletni izvedbeni kurikulum vrtca. Zajema več slojev načrta oz. dogovorov o najboljšem – optimalnem poteku učenja, vzgoje. Ti sloji so: osebni kurikulum otroka in vzgojitelja To je jedro kurikula. To jedro se mora biti zmožno samorazvijati skozi čas življenja. Življenje v instituciji oz. institucija namreč v svoji osnovi, v svojem temelju poslanstva (vzgajanja) zahteva in hkrati omogoča učenje otrok ob podpori eksperta, vzgojitelja. Otrok, človek, oseba se uči sam, a ne le sam, tudi ob podpori vzgojitelja, mentorja, modrejšega ter ob interakciji (socializaciji) s sovrstniki in okoljem.

Kurikulum (načrt poteka učenja) se ustvari, rodi, oblikuje, zaživi z osebnim načrtom poteka učenja otroka, človeka, posameznika, manj izkušenega, z namenom da bi postal bolj izkušen. To je temeljni namen, cilj, oblikovanja načrta poteka učenja (samoučenja, samovzgoje, učenja iz življenja za življenje).
Primer: *Vzgojiteljica Frančka je pripravila interakcije med vzgojiteljico, otrokom in lutko - 'učno uro slovenščine' za papigo Perlito, ki bi se rada naučila jezika. Otroci so razmišljali, kako pomagati Perliti pri učenju. Ko je prišla Perlita v skupino, je Luka prinesel tovornjak. Ker se Perliti nikakor ni posrečilo lepo izgovoriti besede 'tovornjak' in sta se z izgovarjavo trudila že nekaj časa, je Luka, ki mu je bilo na začetku zabavno, obupal. Hotel je že razočaran odkorakati,*

ko se mu je čez obraz prikradel nasmeh. Luka odgovori Perliti - vzgojiteljici: »Že vem, reci kamion, ka-mi-on. Mogoče bo pa šlo.« Perlita se je zelo potrudila in pravilno izgovorila besedo, v Lukovo olajšanje in njegovo srečo. Luki se je na ta način obnovila motivacija za učenje.

Vzgojitelj je potrpežljiv, vztrajen in podporen, spodbuden pri oblikovanju osebnega kurikula posameznega otroka. To je izjemno dobra diagnostika predznanja otrokovega mišljenja, hkrati pa detekcija potreb in želja (pričakovanj). Otrok, če želi in ko želi, predstavi svoje želje in pričakovanja o učenju vzgojitelju, staršem in tudi sovrstnikom. Otroku je potrebno dati čas in prostor za druženje s sovrstniki v socialnih in učnih skupinah, da bi se med seboj spoznali in da bi vedeli, kaj kdo pričakuje, kaj se kdo uči, kaj želi. Na ta način vzgojitelj ugotovi tudi, česa otrok še ne zna, še ne zmore. To pa je že primeren čas, da k osebnemu kurikulu otroka prida še svojega (kaj pa jaz znam, kaj si jaz želim, kaj jaz pričakujem, kakšne so moje potrebe po učenju, podpori…) in tudi vzgojitelj predstavi svoja pričakovanja, svoj osebni kurikulum, da se učeči med seboj spoznajo in osmislijo medsebojno druženje, spodbujanje, sodelovanje. Osebne kurikulume lahko skupina da na razstavo, na vpogled, ga zriše, predstavi na zanimiv način, tako da se ljudje v skupini najdejo.

Ker pa vzgojitelj ve, kaj so želje in pričakovanja vrtca (vizija, poslanstvo, filozofija) ter pogoji, obda, ovije, oplemeniti osebne kurikulume v socialni učni skupini z vrtčevskimi željami, pričakovanji. Na ta način posamezni ljudje postanejo del učeče se skupnosti in lahko med seboj vplivajo na njihova posamezna in skupna pričakovanja v procesu prilagajanja na življenje, vzgojo, učenje. Vodstvo vrtca se zanima za osebne

načrte učenja otrok skupaj s svojimi vzgojitelji v posamezni učeči se skupnosti in uravnoveša - uravnava medsebojne potrebe in pričakovanja na uspešen način. Pri tem mu pomagajo vsi strokovni delavci in tudi starši ter zunanji strokovnjaki – konzulenti.

»Moje močno področje je interpretacija, vživetje v dogodek, pravljico, osebo – lutko. Imam bujno domišljijo, ki me včasih zavede stran od predvidenega. Vendar sem z lutko v skupino vnesla sproščenost, navdih, vedrost, razmišljanje, samozavest, akcijo, pogum,« pripoveduje vzgojiteljica P.A.

S procesom učenja se osebni kurikulumi otrok v izvedbenem kurikulumu vrtca smiselno plemenitijo vzporedno s pričakovanji širše družbene skupnosti; z regionalnimi (lokalnimi), nacionalnimi načrti oz. kurikulumi ter globalno vizijo sveta. Tako se otroci učijo in spoznavajo okoliščine, ki jim dajejo možnosti oz. priložnosti za nova preiskovanja, odrivanja, nove bogate in trdne izkušnje.

Da pa kurikulum ni le enkraten, zaključen, epizoden, ampak nadaljuje, je procesen, izjemno uporaben za načrtovanje procesnega izvedbenega kurikula t.i. didaktični zemljevid. (didaktika - veda o poučevanju in zemljevid - predloga s celovito podobo objektov - elementov, ki vplivajo na potek dela v našem primeru učenja oz. vzgajanja). Didaktični zemljevid predstavlja celovito podobo elementov, ki usmerjajo vzgojitelja v procesu izkustvenega učenja za dosego skupnih učnih ciljev.

Vzgojitelj bo ob poznavanju otrokovih osebnih pričakovanj, stilov dela, lažje predlagal oz. vodil otroke do oblikovanja (skupne) didaktične oz. poučne zgodbe. Za oblikovanje

poučne zgodbe vzgojitelj z otroki osmisli (po)učne teme, vsebine, enote, raziskovalno vprašanje, učni cilj, izbere metode (načine, principe učenja), učne vire in oblikuje ali poiščejo primeren učni prostor, vse za dosego cilja.

nastajanje animirane risanke - pikselacija

Študija primera

»Inoviranje je del naše prakse in je integrirano v naše vsakdanje delo. Naša vizija in zadani cilji nas vodijo v skupno učenje (v sodelovanje, medsebojne odnose, izmenjavo izkušenj), v učenje z namenom, da pridobimo široko znanje, spretnosti in lastnosti, ki jih tako otroci kot odrasli potrebujemo, da lahko uspešno in kakovostno živimo in delamo kot posamezniki v skupnosti (otroci- strokovni delavci- starši- širše okolje).

Prvo leto (leto 2006/2007) našega ustvarjanja in razvijanja pedagoške inovacije se je celotni strokovni tim pod vodstvom Dore Gobec, vodje razvoja projekta, v okviru akcijsko razvojnih seminarjev ukvarjal z razvojem našega lastnega t.i. raziskovalno-tematskega načrtovanja, kjer smo izvedli sintezo procesnega in tematskega načrtovanja. Drugo leto (leto 2007/2008) smo po isti metodologiji in s hevrističnimi metodami raziskali možne pristope k projektnemu delu in obdelovali dve raziskovalni temi: Zemlja in Voda ter pridobili izkušnje in profesionalne veščine, kako otroke voditi po metodah učenja z odkrivanjem. Tretje leto (2008/2009) smo oblikovali, načrtovali in razvijali zgodbo z lutko, tematske enote in otrokove aktivnosti. Četrto leto (2009/2010) in naslednja leta smo izoblikovali in nadaljevali metodo projektnega dela z lutko (PDL) in njeno zgodbo; lutka je postala »tretji človek«. Originalnost projektnega dela z lutko smo nadaljevali tako v umetniški kot humanistični nadgradnji projektnega dela in ga uresničevali v konkretnem vzgojnem procesu. V letu 2012/2013 smo z namenom ovrednotenja izvedbenega kurikula, celoletnega PDL, v sodelovanju z ZRSŠ razvili didaktični zemljevid, inovativen

instrument, ki strokovno bogati in osmišlja celovito načrtovanje izvedenega kurikula.

V izobraževalni proces za razvoj inovacije je vključen celoten strokovni tim, saj lahko tako v smiselno celoto združujemo tisto kar delamo, mislimo in občutimo. Naše učenje in izobraževanje je problemsko naravnano, izkustveno in usmerjeno v kritično razmišljanje in razvijanje miselnih navad, ki so integralni del našega učnega procesa. Na naših internih seminarjih povezujemo praktične izkušnje s teoretičnim znanjem, kar nam omogoča prenos teorije v prakso in spodbuja učenje avtonomnega delovanja. Praksa nam omogoča nova spoznanja, ko o njej razmišljamo in jo povezujemo z znanji, teorijami in razmišljanjem drugih. To razmišljanje delimo med seboj tako, da skupaj razpravljamo v sproščeni, enakopravni atmosferi. Šele v odnosih z drugimi prepoznavamo, spoznavamo, uravnavamo samega sebe in ob raznolikosti medsebojnih odnosov v delovnem procesu osmišljamo tudi svoje poklicno poslanstvo. Ob takem načinu učenja razvijamo svoje ideje, jih razjasnjujemo, širimo in prilagajamo ter spreminjamo in končno oblikujemo kot skupne. Ob tem uresničujemo različnost interesov, značajskih potez, vrednot, odnosa do sebe in drugih ter druge osebnostne, strokovne in socialne kompetence. Zavedamo se, da smo močnejši, če smo skupaj, če upoštevamo različna znanja, stališča, prepričanja.

V celoletnih projektih akcijskega raziskovanja pridobivamo nove kompetence, s katerimi izboljšujemo svoje delo. Vse to prispeva k večjemu zadovoljstvu ter profesionalni rasti vsakega izmed nas pa tudi kolektiva kot celote, ki raste in se uči. To se odraža v večji kakovosti dela, boljšem razumevanju razvojnih potreb in specifičnosti otrok, in kar je

najpomembneje, v večji povezanosti strokovnega tima in uspešnejšem reševanju skupnih izzivov.

V vrtcu smo leta 2009 v raziskovalni nalogi evalvirali usposabljanje strokovnih delavcev za razvoj inoviranja pedagoške prakse z vidika izkustvenega učenja in izobraževanja. Zanimalo nas je, kakšno vlogo ima izkustveno učenje v procesu vzgoje in izobraževanja, ki mu v našem vrtcu dajemo poseben pomen. S pomočjo skupinskega intervjuja, smo na osnovi kvalitativne analize odgovorov ugotavljali, kako strokovni delavci v vrtcu razumejo izkustveno učenje in kako ga uresničujejo. Rezultati raziskave so pokazali, da izkustveno učenje strokovni delavci v vrtcu razumejo kot celostni pristop, ki ga je mogoče vedno in ob vseh priložnostih uresničevati na vseh ravneh vzgojno-izobraževalne prakse. Kot velik vir izkustveno pridobljenih znanj so navajali skupna učenja na naših internih razvojnih seminarjih. Veliko vrednost jim predstavlja učenje od svojih sodelavk in sodelavcev, ki imajo bogato zalogo izkušenj in so pomemben vir za sodelovanje in reševanje izzivov. Strokovni delavci novo znanje in izkušnje, ki jih pridobivajo in ustvarjajo v procesu socialne interakcije, sproti uvajajo in preizkušajo pri delu z otroki. Zavedajo se, da je njihova vloga, osredotočena na otroka, odločilna in pomembna v procesu izkustvenega učenja otrok in, da sta za uspešnost učenja otrok pomembni tudi njihova lastna pripravljenost in sposobnost za učenje.

Priložnost uporabe svojega znanja v praksi strokovni delavci vidijo tudi v učenju drug od drugega (kjer izkustveno znanje ne le pridobivajo od drugih, ampak so lahko tudi sami vir znanja za drugega), iz študija različnih literatur, prek teorij, ki jih spoznavajo iz knjig, praktičnih in terenskih delavnic,

spremljanja umetniških, kulturnih del, interneta in IKT tehnologije ter iz njihovih neposrednih življenjskih izkušenj.

glasbeni instrument, ki so ga otroci poimenovali žuborišče

"Če svoja pridobljena znanja lahko z veseljem delimo in posredujemo svojim sodelavcem, velikokrat tudi staršem otrok, imamo ob tem možnost in priložnost odkrivati in se razvijati tako osebnostno, poklicno pa tudi socialno; kar pomeni napredovati v smeri kritičnega, neodvisnega, odgovornega odločanja in ravnanja" (vodstveni tim).

Sklep

Zgodbo oblikujemo s projektnim delom. Projekt je ena od oblik načrta oz. načrtovanja dogodka (dogodkov) oz. pričakovanih rezultatov. Projekt (pojem projekt) pomeni načrt oz. skupek načrtov za dosego cilja. Projekti so lahko osebni, v vrtcu običajno skupni. Projekt vsebuje vse tiste elemente, ki jih potrebujejo nosilci za njegovo dosego pa tudi oceno kakovosti oz. vrednosti. Zgodba se uresniči šele s pomočjo izvedbe projekta. Da se zgodba zgodi, je potrebno projektno načrtovanje.

Projektno načrtovanje vsebuje (je strukturirano iz) iz načrt(a), ki upošteva izhodišče, izvedbe aktivnosti in evalviranja učinkov (rezultatov) ter poročanja o dosežku. Projektno delo pa se spremeni v proces šele in samo, če ga oplemenitimo s strukturo temeljnih elementov akcijskega raziskovanja: re-načrt na osnovi refleksije, izvajanje akcij in spremljanje ter zbiranje podatkov - sledljivost doseganja aktualnega cilja za dosego temeljnega cilja in ponovna refleksija (samorefleksija članov in skupine, lahko tudi zunanjih opazovalcev -konzulentov, kritičnih prijateljev). Gre torej za uvedbo akcijskega načrta v projektno načrtovanje didaktične (učne) zgodbe. To zgodbo bo vsak posameznik sooblikoval in doživel na svoj način, po vsej verjetnosti (če bodo dane vse načrtovane okoliščine) kot optimalno učno (vzgojno, prilagoditveno) zgodbo, ki se bo vtisnila v njegov dolgoročni spomin in bo prijeten vzorec za reševanje življenjskih izzivov. Če je bila zgodba polna ustvarjalnih vzgibov, potem se bo v spominski vzorec trajno vtisnil tudi koncept ustvarjalnega povezovanja znanega z neznanim. Če je bila zgodba odprta v smislu reševanja najboljših odločitev, potem se bo učečemu v dolgotrajni možganski spomin

vtisnil poleg samega cilja tudi cilj, ki je nosil nenavadno, izjemno, bogato noto, torej se je učeči naučil oblikovati referenčne cilje in postavljati merila kakovosti (uspeha). Ta vzorec mu bo pomagal pri reševanju izjemnih življenjskih izzivov, ki jih bo zagotovo izvedel, po možnosti inventivno (bolje od aktualnega cilja). Če bomo sledili tej poti, se družbi ni bati, da ne bi zdravo in smiselno napredovala, rastla. S takim načinom dela si bodo ljudje ostrili čute, bili vešči hitrih in pravih detekcij, ki jih bodo uporabili v prihodnji fazi (samo)razvoja.

Trajina vrnitev v vesolje

Terminološki kotiček

V nadaljevanju vas vabimo, da si preberete terminološki kotiček, kjer smo na kratko opredelili različne pojme, uporabljene v tem priročniku. Za strokovno poglobljeno delo pa vam priporočamo, da pokukate v različne terminološke vire.

št	**pojem**	**razlaga pojma**
1.	akcijsko raziskovanje	organiziranje dejavnosti z določenim ciljem, ki je razvojno- aplikativen
2.	didaktični zemljevid	orodje, pomagalo, učni pripomoček načrtovanja, izvajanja in spremljanja ter vrednotenja vzgojno-izobraževalnega dela in vlog oz. interakcij akterjev v procesu
3.	domišljija	odprt prostor asociacij; izjemno pomemben element ustvarjalnosti in kreativnega mišljenja
4.	formativno spremljanje	sprotno spremljanje; sistematično sledenje in vrednotenje opazovanih parametrov v nekem časovnem okviru.
5.	inovacija	novost; pričakovan ali nepričakovan, nov, drugačen izid kot posledica kompleksnega in celovitega razmišljanja in delovanja; nov element je popolna novost ali pa kombinacija že znanih elementov, oblikovanih v novo celoto
6.	kurikulum - izvedbeni	načrtovane, izvedene, spremljane in evalvirane vzgojno-izobraževalne dejavnosti
7.	lutka	medij, element umetnosti, ki v realno življenje odpira prostor domišljiji; v našem primeru 'otrokova prijateljica'

8.	miselni odziv otrok	razmišljujoča odzivnost, povratne informacije otrok vzgojitelju, strategije otrokovega mišljenja
9.	načrt	vnaprej zamišljen oris aktivnosti vzgojiteljevih in otrokovih vsebin
10.	odkrivanje	angažiranje posameznika v raziskovalnih dejavnostih, podajati se na neznano pot z željo po spoznavanju in odkrivanju novega
11.	odprto učno okolje	odprto, s pestro izbiro vsebin, dejavnosti, materialov, ki omogočajo in spodbujajo številne poti, metode, pristope, orodja, ki jih optimalno vključuje v dane situacije oz. razmere ter pri tem upošteva vse vključene akterje
12.	osebni in skupni cilj	razmejitev pričakovanj in želenih izzivov posameznika in/oz skupine
13.	pedagoška intervencija	pristop načrtnega posredovanja, z namenom doseganja zamišljenega učinka
14.	posodabljanje	namerno in načrtovano vnašanje /pozitivnih/ sprememb oz. novosti v ustaljeno prakso
15.	povratna informacija	odziv na podano informacijo; podajanje oz. spremljanje odgovora prejemnika sporočila
16.	prehajanje otrok med skupinami	možnost, da otrok prosto izbira dejavnosti, odrasle in sovrstnike, glede na svojo pripravljenost in interes

17.	ravni razvoja novosti	v okviru inovacijskih projektov razvijamo pet ravni: 1. osebni razvoj, 2. uvajanje odlične prakse, 3. razvijanje odlične prakse, 4. invencija, 5. inovacija (več informacij je na www.zrss.si pod rubriko inovacijski projekti)
18.	raziskovalno vprašanje	osnovno vprašanje, okoli katerega razvijamo nadaljnja razmišljanja in akcije našega raziskovanja
19.	refleksija	razmislek, ovrednotenje, povratna informacija, 'pogled nazaj' na opravljeno delo /posameznika ali skupine/
20.	samoobvladovanje	prepoznavanje osebnostnih vzorcev mišljenja, čustvovanja, ravnanja in /dobro/ upravljanje z njimi
21.	samouresničevanje	proces sledenja svoji osebni viziji, naravnanosti, potencialom
22.	samovzgoja, samorazvoj	sledenje lastnim notranjim impulzom in njihovo udejanjanje skupaj z drugimi; povezovanje in dopolnjevanje notranje in zunanje motivacije
23.	situacijsko učenje	učenje iz življenja za življenje, povezano z opazovanjem in lastno participacijo v določeni socialni situaciji
24.	socialna učna skupina	skupina, ki se socializira – povezuje med seboj in hkrati uči – prilagaja 'vsi za enega, eden za vse'
25.	sodelovanje	medsebojno povezovanje in delovanje, v dobro vsakega posameznika in/oz. vseh vpletenih

26.	učenje drug od drugega	medsebojno podeljevanje veščin in izkušenj, znanj, podpora
27.	učna priložnost	okolje, ki nudi možnost za spoznanje, pridobivanje nečesa novega, še nepoznanega, izziv
28.	učni magnet	nekaj, kar nas neustavljivo, nezadržno privlači, da bi spoznali, raziskali… našli nekaj novega
29.	večplastni kurikulum	nivoji načrtovanja poteka učenja, ki se ves čas med seboj smiselno dopolnjujejo so: osebni (otrokov in učiteljev), šolski oz. vrtčevski, lokalni oz. regionalni, nacionalni in globalni; več nivojsko povezovanje in soodvisno vplivanje več dejavnikov, ko ustvarjamo zemljevid poti proti izbranemu, zamišljenemu, pričakovanemu, želenemu cilju
30.	zgodba	naracija; kontekst; svet smisla, ki se zapisuje, in ki zapisano živi

Uporabljeni, priporočeni viri

1. Antič, S. (2009). Indikatorji zadovoljstva staršev z vrtcem. Magistrska naloga.

2. Antič, S., Gobec, D., Garvas, M., Kolar, M. (2007). Oris vzgojnega koncepta edukacijskega modela temeljnega učenja v Vrtcu Trnovo. Sodobna pedagogika, letnik 2, št. 58, str. 6-30.

3. Antič, S., Gobec, D., Garvas, M., Kolar, M. (2007). Vzgojna komponenta okoljske vzgoje v edukacijskem modelu Vrtca Trnovo. Raziskovalno izobraževalno središče Dvorec Rakičan, II. Mednarodni znanstveni posvet na temo Ekologija za boljši jutri. 16.-18. april 2007, str. 248-251.

4. Batistič Zorec, M. (2003). Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

5. Garvas, M. (2010). Izkustveno učenje kot praksa in teorija izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v Vrtcu Trnovo (evalvacija nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja z vidika izkustvenega učenja). Andragoška spoznanja, št 1, leto 2010. Ljubljana.

6. Gobec, D. (2000). Iz take smo snovi kot sanje. Projektno delo z lutko – pedagoški model milanskih vrtcev. Lutka, februar 2000, št. 56, str. 36-43.

7. Gobec, D. (2011). Zgodba o inoviranju vrtca, spreminjanju lokalne skupnosti in izzivih družbi. Mednarodna konferenca Vloga kakovosti vrtcev pri oblikovanju ugleda mestne občine – lokalne skupnosti in širše. V organizaciji Vrtca Trnovo, Ljubljana.

8. Komljanc, N. (2006). Skriti zaklad: inovacijski projekti vzgojno-izobraževalnih zavodov v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in Ministrstvom za šolstvo in šport. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

9. Komljanc, N. (2008). Učenje je svobodno. Vzgoja in izobraževanje za človekove pravice. Pedagoški inštitut Ljubljana, str. 93 – 101.

10. Komljanc, N. (2007). Kurikulum: kaj posodabljati in kako. Kurikul kot proces in razvoj. Zbornik prispevkov. Zavod RS za šolstvo, str. 90 – 97.

11. Komljanc, N. (2010). Usmerjanje osebnega razvoja. Razredni pouk. Zavod RS za šolstvo. Revija, letnik 12, št. 1, str. 39 – 43.

12. Komljanc, N. (2012). Koncept odprtega učenja. Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu. Zavod RS za šolstvo. Revija, letnik 6, št. 1-2, str. 7 – 11.
http://www.ediplome.fm-kp.si/Antic_Suzana_20090929.pdf (3.2.2013).

13. http://www.zrss.si/default.asp?rub=212. 15.7.2013.

14. http://www.vrtectrnovo.si/projekti.html . 15.7.2013.

15. Vigotski, L. (1977). Mišljenje i govor. Nolit, Beograd.